

„Szólt az Úr” - mondanom kell. Ezért holtom után is beszélni vágyom

(Az itt közreadott kézirat-részletek külföldről kerültek *vissza* hozzánk. Nem tudjuk, közölték-e már valahol, vagy sem, szerzője nevét épp ezért nem hozhatjuk nyilvánosságra. A szöveg egy nagyobb visszaemlékezés első része, amely a két világháború közötti és az orosz megszállással lezáruló erdélyi élet sok mindent eláruló, azt dokumentáló felelevenítése. Értesüléseink szerint a kézirat második része az ötvenes-hatvanas esztendőök eseményeit öleli fel. Amint ezt a részt is megkapjuk, folyóiratunk azonnal közölni fogja.)

(Ara-Kovács Attila)

(...) Vannak időpontok az ember életében, amelyeket sohasem felejt el. Ilyen számomra 1939. április hónapja. Annak is a 18. napja. Ezen a napon küldött el engem Isten dr. K. J-hez, hogy a szabadító Jézus Krisztus felé fordítsam. Ennek előzménye a következő.

Ez az orvos évek óta szenvedélyes morfinista volt. Többször került kórházba, elvonókúrára, de mindig recidivált. Emiatt ide-oda dobálta a sorsa, mígnem hozzánk került mint orvos. Zsidó vallású volt, a felesége református. Az asszony szorgalmasan eljárt bibliaóráinkra, közben összebarátkozott a feleségemmel. Bibliaóráink előtt vagy után rendszerint bejött egy kis beszélgetésre. Ezenközben tárult fel a szíve. El-elpanaszolta, hogy bár a férje nagyon jó ember, de nagy a bánata, mert szenvedélyes morfinista.

Egy ilyen alkalommal azt ajánlottam neki, hogy én megpróbálom a férjével lelkileg foglalkozni. (...) Néhány nap múlva éreztem a várt belső indítást. (...) Megérkezésem után néhány percre kívánságom szerint magunkra hagyattunk. A világ eseményeiről áttértem arra, hogy engem az Isten küldött néhány ízben már egy-egy emberhez, s ezt tette most ismét velem; ide irányított Önhöz. Csodálkozó szemekkel nézett rám az orvos.

- Ne áruljunk zsákbamacskát, én tudom, hogy a morfium szenvedélye tartja rabságban, jöttem bizonyosságot tenni a Szabadítóról, Jézusról, aki egyedül képes megmenteni ebből Önt, mert az orvosi tudomány, tudom, több ízben csődöt mondott, visszaesett megint. Azonban Jézus meg tudja végképp szabadítani, csak hozzá forduljon!

- Kérem - válaszolta -, én először is félig-meddig ateista vagyok. Hiszek ugyan Istenben, de nem úgy, ahogy a papok tanítják. Aztán meg Jézust becsülöm mint egy kiváló embert, nagy szellemiséget, de nem fogadom el mint Istent, ahogyan beszélt itt róla. Viszont valamin csodálkozom magammal kapcsolatban; a tiszteletes úr itt egy csomó kellemetlen dologról beszélt nekem, amit én eddig soha senkinek az életben el nem tűrtem, most mégis jól érzem magam Önnel. Kérem, jöjjön el máskor is, és beszéljen nekem, mert ezt az én rabbim nem tette volna meg. Ha tudott volna a szenvedélyemről, legfeljebb másokkal beszélt volna arról, de nem keresett volna fel, hogy rajtam segítsen. De erre nincs is szükségem, mert magam akarok megszabadulni, én felemelt fejjel akarok megállni az Isten előtt. (...)

Fiatal, 27 éves pap voltam, ő pedig 40 éves, intelligens ember, ezért félttem volna vele vitába szállni. Éppen ezért nem mentem hozzá többet, de annál gyakrabban imádkoztam.(...)

Négy hónap múlva szinte (a találkozásunkkal) azonos napon bejön hozzám egy este: „Elfogadtam, amiket mondott; jöjjön el, kérem, hozzánk beszélgetni...” Erre elővéve Bibliámat, felmutattam neki a küldetésem ígét a dátummal, és előtte beírtam a beteljesedés napját. (...)

Vacsora után, mikor megjelentünk, nem engedte, hogy a világ eseményeiről szóló csevegés legyen a bevezetésünk.

- Hagyjuk, ezeket, beszéljen nekem Jézusról, a szabadítóról!

Hajnali három óráig tartott az első találkozásunk. Azonmód megegyeztünk, hogy minden nap délután eljön egy órára előkészítőre, de két-három óra lett rendszerint belőle. Szomjasan hallgatta minden szavamat. De én mégis gyáva voltam, nem mertem vele sohase imádkozni. De amikor az imádság kérdéséhez érkeztünk, már határozottan leszögeztem annak a szükségét minden találkozásonkon. Így is fejeztem be. Nagy csodálkozásomra valami forró lélekkel mondotta rá az áment.

Mikor felmerült a keresztelés kérdése, és én azt mondtam, hogy vasárnap délelőtt a templomban gondoltam azt, előbb visszariadt, de csupán azért, nehogy botránkoztató legyen az emberek számára. Mikor én azt mondtam, hogy éppen az ellenkezőjét várom, példamutatást arra, hogy felnőtt fejjel is oda kell állnunk a Krisztus elé, kész szívvel egyezett bele.(...)

Minden héten együtt töltöttünk nálunk egy estét. Sose mulasztotta el az „Amint vagyok sok bűn alatt, de mert hallom hívó szavad”-at elénekeltetni. Többször meg is jegyezte:

- Emlékszem rá, amikor először felkerestél, azt mondtam: felemelt fejjel akarok megállni az Isten előtt. Most meg azt: amint vagyok sok bűn alatt.

Még ez a szava drága emlékem: „Tudom, hogy a világ előtt továbbra is büdös zsidó leszek, de nekem egy a fontos, hogy megtaláltam az én Megváltómat.” A lelkében megkezdődő harc Jézus szabadító győzelmével ért véget.

De a zsidóság is felfortyant ellenem. Előbb a rabbi jött el megmondani, hogy mennyire szerettek engem *eddig*.

- És most gyűlöltek? - kérdeztem.

- Nem. Nem mondhatom, de fáj, amit tettél.

- Én szeretlek ezután is - mondtam -, s szeretetemet azzal is be akarom bizonyítani, hogy akit csak tudok, elvezetek a megígért Messiáshoz, a Krisztushoz. Mert nem Hitler üldöz valójában Titeket, ő csak az Isten botja, amivel üt most Rajtatok. Ezt el fogja törni Isten, mint ahogy megtörte Asszíriát, viszont ellenetek az antiszemita üldözés újból és újból kiújul, mert a Krisztus halálát így követelték ki őseitek. (...)

Elment. Utána az aradi lapokban nagy támadó cikkek jelentek meg ellenem, melyekben szememre vetették a hálátlanságomat a zsidósággal szemben, amely kenyeret adott éveken keresztül az apósomnak, amikor mint tanárt alkalmazták - ti. az egyház felfüggesztette állásából, amikor megalapította a romániai református hívek óhitű csoportját 1930-ban.

Hallgattam, de amikor a románok a megye zsidóságát Aradon összegyűjtötték, készséggel vállaltam a zsinagóga kegszereinek az elrejtését és megőrzését otthonomban. (...)

Nemsokára megjelent az Antonescu-kormány rendelete, ami megtiltotta a zsidók megkeresztelését. Ez ellen egy cikkben tiltakoztam, de azt hivatalos lapunk szerkesztője nem hozhatta le, bár igazat adott nekem. A politikai hurok szorulását egyre jobban érezte egy zsidó ecetgyáros, akit még a szakismerete miatt P.-án hagytak. Kérte, hogy kereszteljem meg.

Hajlott ugyan már előbb a református vallás felé, de most az érdek sürgette. Azt remélte, hogy több biztonsággal maradhat majd távol a zsidókat most sújtó sorstól. De az ellenkezőjét érte el, mert a rendelet megszegése miatt Transznisztriába deportálták a románok, az oroszoktól Romániának juttatott tartományba. Engem pedig beidéztek az aradi törvényszékre, ahol felelősségre vontak: hogy mertem megkeresztelni azt az embert?

- Mert ez krisztusi parancs - válaszoltam.

- Nem tud a rendelkezésről?

- De igen.

- Hogyan, tehát ezután is kész zsidókat keresztelni?!

- Ezután még inkább! Mert eddig ott lehetett a félelem a szívemben, hogy érdekből tehetik, de most nem kell tartanom ettől. Ha egy zsidó eljön hozzám, mondván: elfogadom Krisztust mint a világ Megváltóját, és kérem, kereszteljen meg - erre feltárom előtte: nézd, ezért neked külön büntetés a sorsod, mert száműzetés következik reád. De ha te kész vagy a hitedért ezt vállalni, a Krisztusért én is mindent veled együtt vállallok. Így még szívesebben megkereszteltem, mint annak előtte!

- Adja ezt írásba!

- Kérem, gépelje meg a nyilatkozatomat.(...)

Aláírásom után megfenyegelve távoztam, várva sorsomat.

Pár hónap múlva meghalt Schönstein, volt P.-i rabbi.(...) Ezt hallva, azonnal elhatároztam, hogy bemegyek a temetésre. (...) Mondom ezeket a feleségemnek, aki helyeselt mindent. Majd a templomi szolgálat végeztével kihirdettem, hogy elhagyom a délutáni istentiszteletet, mert megyek a rabbi temetésére. Megrettenve figyeltek föl erre többen, és amikor a templomból kijöttünk, igyekeztek lebeszélni, de látva hajthatatlanságomat, a feleségemen keresztül próbáltak visszakozásra bírni. (...)

Aradra érve, meglepte a zsidóságot a megérkezésem, s még inkább az, hogy beszélni is szándékozom. Két rabbi után én álltam a koporsó melletti emelvényre. Mint Isten rám bízott üzenetét a számukra, úgy olvastam föl a próféta szavát:

- Elhoztam ezt, mert szeretlek Titeket, most is, amikor sokan üldöznek. Szerettem a kollégát és annak családját. Most, amikor ő már nincs életben, Titeket állítlak az özvegye és árvái mellé. Hordozzátok szíveteken a sorsukat! De miből, mikor nekünk sincs egzisztenciánk - kérdezitek. De van még tartalékotok. Vigyázzatok, nehogy, érzéketlenek lévén, ezt a családot nélkülözni hagyjátok, mert megverhet az Isten, hogy Ti is elpusztultok, és itt marad a tartalékotok! Még azt is meg kell mondanom, hogy merem én azt mondani most, hogy szeretlek, amikor egy hatalmas áramlat gyűlölettel fordul ellenetek, miként merek én közéték állni, amikor sokan félelemből távol tartják magukat Tőletek? Az adja nekem ezt a szeretetet és bátorságot, akinek neve hallatára többeknek a hátán végigfut majd a hideg: Jézus Krisztus, a megígért Messiás.

E szavak hallatára a rabbik krárogni kezdtek, de az emberek rajongva hallgatták szavam. A gyülekezet dermedtő hidege helyett jól esett a legtöbbször érezni a krisztusi szeretettől áthevült szívem melegét. Volt, aki azt mondta: örült ez az ember, hogy most közénk mer jönni. Többször érdeklődtek felőlem, hogy nem tartóztattak-e le még? (...)

(...)

Ma délután egy rettenetes bánat szakadt a szívünkre, mert megtudtuk, hogy a bécsi döntés bennünket itt hagyott (Dél-Erdélyben, Romániában). Leírhatatlan az, amit átéltünk mi, kikre e

szomorú sors szakadt. Menekülni, minél hamarabb ott lenni a többi magyar testvéreinkkel, ez a vágy égette a szívünket. De belehasított a lelkembe a felelősség: mi lesz a rámbízott lelkekkel?! (...)

Éjjel fél egykor hallgattam a rádióban a bécsi tárgyalásokról hazatérő miniszterek (Teleky és Csáky grófok) fogadtatását. Előbb nem bírtam hallgatni, de majd erőt vettem magamon, és sírva végighallgattam a fogadtatást.

Elhatároztam mégis, hogy maradok. Ez az elhatározás volt igazi imám népünkért, mert engedelmesség volt ez Isten akaratával szemben és szeretett népünk iránt...

/Később a szerzót családjától elszakítják a háborús események; Aradra visszatérve, találkozik feleségével, aki - ismerve a szerző elleni ellenséges hangulatot - megpróbálja lebeszélni arról, hogy falujukba visszatérjen./

Lecsendesedése után feleségem elbeszélte, mi minden ment keresztül elszakadásunk óta. Mennyi házkutatás, esti csendőrségre-hurcolásban volt része. A házkutatásokkor a románok többször kerestek engem, hogy kivégezzenek. Gépfegyver állt az udvarunkon, hogy az kaszáljon le, ha fegyveresen - amint hírlett felőlem - kirohannék a házból, mely körül volt véve, s bent három tiszt több katonával kutatott. Újból és újból kihangsúlyozták, hogy ha megtalálnak, úgy lőnek le, mint egy kutyát, mert a harcokba a magyarok mellett és a románok ellen beavatkoztam. (...) A front elvonulása utáni hetekben még mindig tartott azért a hajsza. A régi őrmester helyébe, aki engem jól ismert, új került a csendőrség élére, aki az esti beidézéseknek csak akkor vetett véget, mikor azt hallotta, hogy a feleségem állapotos, és belepusztulhat. No, meg néhány értékes ajándék, írógép, télikabát családom felé fordította a szimpátiáját, és azt ígérte a feleségemnek, majd szól, ha hazajöhetek. (...)

Másnap délután két óra körül érkeztünk be a falu közepébe. Egy órán belül 19-en jelentették az öreg őrmesternek, hogy hazaérkeztem. De már őt leváltották, és az új is megtudván a hírt, azonnal jött értem, és vitt a csendőrségre. Egyéves kisfiamat letéve karjaimból, nyugodtan indultam vele. Első este, a jegyző szavára, még hazaengedett, de többet nem, mert félt, hogy megszököm. Megindította a kihallgatást. Én mindent nyíltan, őszintén megmondtam. Miként fogadtam a magyarokat, miként bántam a románsággal.

- De honnan volt a zászló? - kérdezte.

- A szent-koronást a régi időből őrizték a hívek, a másikat a nagy döntések éveiben készítettük, hogy kéznél legyen.

- Hogyan, maga azt gondolta, hogy egész Erdély a magyaroké lesz?

- Nem. Csupán figyelve, hogyan darabolják szét az országot, arra számítottam, hogy Erdély nyugati részét észak-dél irányban szelik, és ebben Arad vármegye is benne lesz.

- Miért tette ki a zászlót?

- Mert így diktálta a szívem! De a románokat őszintén szeretem, és elhatároztam, hogy mindenben megvédem őket, mert arra kötelezett engem az én Istenem, hogy a saját népemet éppúgy szeressem, mint a velünk lakó népeket. (...)

1945 januárjában szedték össze P-n a német lakosságot, hogy Oroszországba deportálják őket. (...) Egyik nap őrmesterünk felszólított, hogy kövessem, és meghagyta, hogy a feleségem készítsen meleg ruhát és 15 napi élelmet.

- Hogyan, már a magyarokat is viszik? - kérdeztem.

- Nem tudom - válaszolta.

- Vagy ez csak nekem szól?

- Azt sem tudom.

Amint haladtunk az utcán, meglepetten és ijedten jött hozzám egy barátom: mi van? - kérdezte. Egyelőre engem is visznek be az orosz lágerbe, mondtam, hogy aztán Isten mit akar, azt majd meg fogjuk látni.

Amíg a német ajkú lakosságot előbb a község házára, bizottság elé vitték, és onnan továbbították, addig engem egyenesen az orosz katonákhoz, ahol rögtön beírták a nevem, és betettek a németek közé. (...)

Közben megtudtuk azt is, hogy hitlerizmussal vádolnak. Pár napi ottlétem alatt, az orosz katonákat jellemző gyermekszeretet miatt, kilencéves fiam ki-bejárt közöttünk, és hozta-vitte a leveleket. Így aztán megírtam a feleségemnek, hogy menjen be Aradra az orosz parancsnokságra, ahol a zsidók által igazolhatja, hogy mint áll a helyzet. A főrabbi pár sorával és néhány zsidó férfival ment el feleségem az orosz parancsnok elé, ahol azzal fogadták:

- Igaz ugyan, hogy magyar a férje, de mert ennek ellenére hitlerista volt, annál inkább ott a helye Oroszországban...

Ezt a vádat aztán azonnal elejtették, amikor a parancsnok elolvasta a levelet, és meghallgatta a zsidóság jó bizonyágtételét.

Így érkezett meg a parancs, és én estére szabad lettem. De nem egyedül, mert feleségem szót emelt még a katolikus lelkész mellett is, aki, bár német ajkú volt, de szintén humánusan viselkedett az elmúlt évek alatt.

(...)

1952-ben az én kicsi, mindössze 400 lelket számláló gyülekezetemből egy 1400 lélekszámú gyülekezet hívott meg egyhangúlag. Elfogadtam, de a választásomat nem hagyta jóvá a minisztérium. Emiatt 300 aláírással ellátott kérvényt küldtek fel Bukarestbe, s a helybeli párt is igazolta, hogy a falu népe engem kíván papjának. Azonban akkor már én feketelistán voltam mint bethánista, és a fellebbezés következménye az lett, hogy a kérvényt felvivő beszoigáló lelkésztől és tőlem is megvonták az államsegélyt. Hogy ne terheljem a kis gyülekezet nagyobb részt iparosokból és kereskedőkből álló híveit, kiknek lába alól kicsúszott teljesen a régi talaj, és maguk is gyári munkások, napszámosok lettek, és ugyanakkor, hogy nekik példát mutassak az új helyzetbe való beilleszkedésre, 1953-tól minden évben elmentem cséplőmunkásnak a gépekhez. Két hétre elküldtem teológiára készülő I. fiamat azzal, hogy utána felváltom én, ő pedig aztán elmegy rokont látogatni. Így is történt. Egy értelmes öreg cigány volt a gépnél a bíró, ki tisztelettel fogadott és bánt mindig velem. Nekem egyik presbiter lett a munkatársam, akivel együtt dolgoztam heteken át. De egyik nap valamiért nem jöhetett ki dolgozni, így munkatárs nélkül maradtam. Az emberek, akiknél érdeklődtem társ után, elmondták, hogy egyedül Ilie cigánynak nem jött ki a társa, de szóljak a vezetőknek, ő ad majd valakit mellém, a cigányt ugyanis nem tartották hozzám méltónak. Én sem. De ezt a gondolkodást megítélte bennem az Isten Lelke. Gőgnek, felfuvalkodásnak pecsételte, azonnal láttam, ezért kell tehát, hogy épp Ilie cigánnyal dolgozzam! Magamhoz is hívtam, s mondtam, hogy ma együtt fogunk dolgozni. Mivel én a pihenés szakaszaiban a Bibliát és egyéb hitépítő könyveket olvastam, az emberek érdeklődésére gyakran elmondtam az Isten Igéjét. Rendkívül megszépítette az én, a cigánnyal eltöltött első napomat, hogy Ilie szomjasan hallgatta az evangéliumot. De nem csak ő, hanem a polyvánál dolgozó felesége is. Ettől kezdve a cséplésszezon alatt gyakori lett a beszélgetésünk. Mikor pedig P-n befejeztük a cséplést, és átmentünk a szomszéd román faluba, tekintettel, hogy oda már nem jött ki az én presbiter

munkatársam, Iliét választottam állandó társamnak. Pihenéseinkkor tanítani kezdtem olvasni és írni, hogy maga is tudja olvasni majd a bibliát; jelszavunkká lett: írni, olvasni Jézusért!

Egy alkalommal, amikor órákig javígtatták a gépet, én pedig félmeztelenül ültem a mezőn, körém gyűltek rendre a cigányok, és hallgatták az Igét, amit én nagy boldogan mondogattam nekik. Közben átfutott lelkemen a gondolat: milyen gonosz és hitvány tudtam is én valamikor lenni, mert eszembe jutott egy imám, mit képes voltam valamikor elmondani, amikor pedig már a missziói tűz égett a lelkemben: küldj akárhova, Uram, csak cigányok közé ne! - Íme, most ellenkezőjére fordította Isten, épp cigányok között ülök nagy boldogan, és hirdetem nekik az evangéliumot.(...)

Közben folytak évről évre a csendes napjaink, melyeken mindig szép számmal gyűltünk össze. Keresztelők, névnapok, házassági évfordulók, esküvők mind drága lehetőségek voltak, hogy sokan összegyűljünk az Ige köré egy-két napra. Az államhatóság ezt nem vette jó néven. Külön is figyeltettek bennünket. Engem személy szerint az egyik minden nap bejáratos imaközösségi tagunk követett minden ténykedésemben. Szerencsétlen bekényszerített teremtés nem sokáig bírta magában hordani bűnös titkát, s bevallotta lelki terhét nekem. Ezt hallván, azt mondtam neki: engem nem izgat, mert bárkinek megmondom, ami a szívemen van, és amit teszek, de őtet sajnálom, mert nincs békessége, épp ezért azt ajánlom, hogy tagadja meg a vállalt aljas szolgálatot, és ne adjon több jelentést rólam. Próbálta megtenni, de megfélemlítették, így aztán vállalta tovább. Erre aztán azt tanácsoltam, hogy tárja föl őszintén a szerveknek, hogy nekem mindent elmondott, s akkor vége fog szakadni az egésznek. Így is történt, s tovább nem kényszerítették.

(...)

1958. május 26-án, Pünkösd másnapján délután a sz-a-i szórványban szolgálva, egy bánkódó lányt vigasztaltam a Jelenések 2,10 első szavaival: „Semmit se félj azoktól, amiket szenvedned kell!” De hirtelen megtorpantam, mert éreztem, hogy az Ige további szavai már csak reám vonatkoznak: „Ímé a Sátán egynéhányat ti közületek tömlöcbe fog vetni, hogy megpróbáltassatok, és lesz tíz napig való nyomorúságotok. Légy hív mind halálig, és néked adom az élet koronáját.”

És a következő órákban valóban ez történt meg.

Délután Aradra mentem be, hol I. fiam segédlelkész volt... és a nagypapi dolgozatát gépeltük sürgősen azokban a napokban. Elfogyván a papírunk éjfélkor, lefeküdni készülődtünk, amikor kopogtak.

- Ki az, mit akarnak? - kérdeztük.

- A P-i lelkésszel van dolgunk - válaszolták. Amikor az ajtót kinyitottuk, két fiatalember lépett be, és azt mondta, hogy ma délután otthon kifosztották a lakásunkat, de ők elfogták a tolvajokat a holmival, és ott vannak a milícián, menjek, és válogassam ki a holmiaimat. Gyanús volt ez a késői megkeresés nekem. Hogy a fiam tudjon további sorsomról, azt mondtam neki: gyere te is velem, mert neked is voltak otthon ruháid, és azokat te ismered. Így ketten indultunk. Az utcára kiérve láttam, hogy már többen várnak, azonnal tisztában voltam helyzetemmel. Pár száz méterrel arrébb egy kis autó állt, amikor ahhoz értünk, a két felkeresőm így szólt a sofőrhez:

- De jó, hogy itt vagy. Nem lennél szíves bevinni minket a milíciára?

- Hogyne, szívesen - volt a válasz.

Mikor felültettek, mondom a fiamnak:

- Érted, hogy miről van szó?

- Igen, édesapám - válaszolta.

- Azt mondom én neked, amiről Pünkösd-ünnep első napján szóltam: „Jobb nektek, hogy elmenjtek!” Ez most rám vonatkozik.

A milícián pár perc múlva elválasztottak egymástól. Engem autóba téve vittek haza P-re, ahol házkutatást kezdtek. Én nyugodtan leültem, mert tudtam, hogy semmi vádoló anyagot nem találnak. Elkezdtem olvasni a Bibliát, illetve szerettem volna még megtanulni belőle egy részt az Ezékiel 36:16-38-at. Erre az ígére drága fiam hívta fel a figyelmemet a találkozásunkkor, amikor nagy boldogan azzal fogadott, hogy a templomban erről szolgált sok áldással a nagy gyülekezetben. Azonnal megragadott az az Ige, de akkor siettünk a gépeléssel, így most próbáltam megtanulni, hogy még azt is elvigyem magammal, mert tudtam, hogy jó ideig nem kerül kezembe Biblia.

Bármilyen nyugodt is voltam, az alatt a négy óra alatt, amíg tartott a házkutatás, olyan idegállapotba kerültem, hogy csupán a lényege maradt meg az Igének: megfertőztetted nevémet népem között, a pogányok között; megkegyelmeztem, új szívet és Lelket adok beléd, mely utálja a bűnt. (...)

(Szilágyi Sándor)